

UDK 329.63(497.12):504
620.93(497.12):504.06
504.06(497.12):620.93

Stručni članak

Primljeno: 7. svibnja 1993.

Uzorci oblikovanja nuklearne politike i protunuklearnoga pokreta u Sloveniji

Andrej Klemenc

Študentska organizacija Univerze v Ljubljani, Ljubljana

Sažetak

U tekstu se iz politološke perspektive razmatraju nastanak i osnovne karakteristike nuklearne politike u bivšoj Jugoslaviji te sudbina nuklearnog programa u samostalnoj Sloveniji. Komentira se uloga centralnih aktera u kreiranju energetske politike kao i oblici legitimiranja njihova djelovanja. Posebno se analizira djelovanje transformiranih i pojava novih aktera (antinuklearni pokret) te njihove legitimacijske strategije. Razmatra se i promjena u simboličkoj percepciji nuklearne energije u transformiranoj političkoj areni, pri čemu se posebno komentira situacija oko nuklearne elektrane »Krško«.

Ključne riječi: antinuklearni pokret, nuklearna energija, nuklearna elektrana »Krško«, nuklearna politika

Polazimo od simboličke konstrukcije društvene realnosti i pokušavamo pomoću strukturnog pristupa ponuditi interpretacijski model za razumijevanje simboličkog značenja nuklearne energije kao društvenoga fenomena u kojemu strukturne karakteristike političkoga prostora determiniraju tipove političkih aktera, utječu na oblikovanje sustava političkih institucija i na oblike proširenosti političkih konflikata. Pojam energetske politike izvodimo iz funkcionalne prirode proizvodnje energije u tržišnoj ekonomiji, što zahtijeva ukidanje robnog karaktera proizvodnih odnosa i prijenos funkcija tržišta na politički vođene i regulirane procese.¹ Sam pojam ima različito značenje s obzirom na prirodu političkoekonomskoga sustava. Za Jugoslaviju od sredine šezdesetih godina vrijedi razvojni uzorak energetske politike u razvijenim kapitalističkim državama kao i socijalističko izjednačenje centralnoplanske izgradnje energetskih objekata s energetskom politikom, samo kao referenca za određenje razlike.²

Odluka o gradnji zajedničke slovensko–hrvatske nuklearne elektrane Krško nastala je u trenutku kada je jugoslavenska energetska politika izgubila svaku političku supstancu, a kao odluka obaju republičkih vodstava za nuklearnu energiju kao politiku energetske samodostatnosti i sama je pridonosila gubitku političke supstance ne samo na republičko–teritorijalnoj razini nego i unutar republičkih granica. S prodorom primata nacionalnih strateško–razvojnih tehnoloških i znanstveno–istraživačkih kriterija u sferu energetike ta je odluka izmijenila arenu tadašnje energetske politike i u njoj uspostavila neposredne odnose moći bez posredovanja proceduralne

1 Kitschelt 1980, 1983. i 1984; Klemenc 1990.

2 O tome opširnije Zakošek (1987). Zakošek je, koliko je to poznato autoru ovoga članka, jedini koji je do sada uopće pokušao kritičkim pristupom obuhvatiti dinamiku odnosa između *politics* i *policy* na razini nekadašnje Jugoslavije.

racionalnosti i mehanizama demokratske legitimacije, a time je pridonijela tome da je i nakon nestanka neposredne administrativno-partijske kontrole energetske sustave samo uvjetno sposoban za samoodgovorno ponašanje jer mora poštivati i egzogene zahtjeve i kriterije.³

Kako slovensko-hrvatska nuklearna politika tako i kasnija »jugoslavenska nuklearna opcija« za svoje su se legitimiranje služile mehanizmima »reprezentativne javnosti«⁴ – tj. ideologijom preopterećenom prezentacijom odluka na znanost naslonjenoga političkoga aparata (»razvojnih smjernica«, »radnih pobjeda«, »početaka nove razvojne faze socijalizma«). Iz prirode te politike proizlaze i ključne manjkavosti (gledano sa stajališta danas normativno vladajućeg zahtjeva za proceduralnom legitimacijom), koje otkriva današnja revizija poštivanja propisanih postupaka u svezi s gradnjom NEK.

U procesu odlučivanja o drugom ciklusu izgradnje nuklearnih centrala u Jugoslaviji osamdesetih godina, opcija jedinstvene jugoslavenske nuklearne politike pokušala je pomoću imperativa tehnološke kompleksnosti i racionalnosti, što ih nameće »serijska« izgradnja nuklearnih elektrana, supstituirati raspad institucionalnih pretpostavki energetske politike (odnosno njihovo nepostojanje). Vrlo ambiciozan i u svakome pogledu prenapuhan program izgradnje četrnaest nuklearnih elektrana do 2020. godine prospješio je oblikovanje energetske razvojne scenarija s naglaskom na drugim energentima. Tako su i ovi dobili svoje političko-administrativne zaštitnike na različitim razinama republičkih i saveznih vladajućih elita. Premda, barem u početnom razdoblju, nije bilo moguće uspostaviti jasnu identifikaciju republičkih i saveznih državno-partijskih vrhova koji bi bili za ili protiv nuklearne energije.

Čini se da je svako republičko vodstvo podupiralo nuklearni program samo u onim točkama u kojima se on neposredno preklapao s nacionalnim interesima, tako da nikada nije došlo do takve konstelacije koja bi omogućila kritičnu masu prekrivanja interesa u korist ove ili one nuklearne opcije. Slovenija je, čini se, podupirala nuklearni program samo ukoliko je on osiguravao hegemoniju Slovenije u nuklearnoj politici kao razvojno-tehnološkoj politici Jugoslavije, a istovremeno se zajedno s Hrvatskom, koja je težila izgradnji nuklearnih centrala zbog nepovoljne energetske situacije i neodgovarajuće strukture energenata, kao i zbog svoje industrijske strukture, suprotstavljala unitarističkim financijskim aranžmanima, a posebice tehnološko-klirinškim aranžmanima suradnje s Istokom, čemu su težile srpske i bosanske nuklearne ambicije.

Ipak, nuklearna politika kao supstitucija za gubitak političke supstance nije dovela samo do pat pozicije u igri moći među različitim glavnim akterima energetske politike (administrativno-upravnim organima i najvećim proizvođačima energije, prije svega elektroprivredom). Ona je, suprotno svim utabanim putovima i očekivanjima glavnih igrača, dovela do posve neuobičajenog aktiviranja institucija samoupravne javnosti, do pojave strukturno novoga aktera i do prodora novog tipa interesa i novih oblika legitimacije ne samo u areni energetske i razvojno-tehnološke politike⁵ nego i u općoj

3 S kolegom Lukšičem (Klemenc i Lukšič, 1992) pokušao sam pokazati da je s izgradnjom NEK arena energetske politike postala također i pozornicom značajnih odluka na znanstvenoistraživačkom, tehnološko-razvojnom i regionalno-razvojnom području. Prema Offeu (1990) upravo ekspanzionistička modernistička logika sustava vodi do smanjivanja diference i distance među njima i tako omogućava njihovo odgovorno ponašanje u skladu s vodećom diferencom, koja utemeljuje njihov *raison d'être*.

4 Habermas, 1989.

5 Zakošek (1987) implicitno ne otvara pitanje kakav je transformacijski potencijal protunuklearnog pokreta s obzirom na samu izvanjsku formu političke legitimacije. I Fink-Hafnerova (1992) tretira nove društvene pokrete kao formu na razini socijalnog aktera, dok ih na razini politike tretira sa stajališta sadržaja.

formi političke legitimacije.⁶ Tako su se početne disonance u jugoslavenskoj nuklearnoj politici preko institucionalnih pojačala republičkih interesa transformirale u načelno odlučivanje o tome je li u Jugoslaviji uopće potrebno graditi nuklearne elektrane ili ne.

Zajednička karakteristika novih aktera (pojedinaca, stručnih i amaterskih društava, radnih skupina pri ZSM – Savezu socijalističke omladine Slovenije, skupina i organizacija s minimalnim institucionalnim pokrićem) bila je da nisu neposredno interesno povezani s proizvodnjom, distribucijom i uporabom energije, nego se prije svega bave ekološkim posljedicama izgradnje energetske objekata, a posebno upravno i tehnički neriješenim pitanjima sigurnog rada nuklearnih elektrana (prijevoz i skladištenje NSRAO i osobito, visokoradioaktivnih otpadaka, nadzor institucija javnosti nad organima nuklearne države itd.) iz čega je i proizlazio interes za racionalizacijom i ekonomizacijom energetske politike, koji pretpostavlja javnu komunikaciju i javnu znanstvenu legitimaciju u procesima političkog odlučivanja kao strukturni uvjet mogućnosti samoartikulacije novih aktera.⁷

Normativni okoliš novih aktera opredjeljuje ih za kritiku industrijalizma, državne regulacije i ideologije znanstveno tehničkoga napretka, koji svoje legitimacijske strategije grade na argumentacijama preuzetim iz razvijenih zapadnih država. Zbog simboličnog značenja što su ga nuklearnoj energiji, odnosno njezinom »miroljubivom korištenju« dale vladajuće elite, nuklearna je energija središnja simbolična točka kritike industrijalizma,⁸ jer se u njezinoj kritici susreću razina imanentne znanstvene argumentacije i metakritike znanosti i tehnike kao ideologije. Budući da se ta kritika pojavljivala u obliku tzv. novih društvenih pokreta, koji u diskursu slovenske partije osamdesetih godina zastupaju kardeljevski subjekt opozicije u samoupravnom socijalizmu i nastupaju kao skolastički dokaz za epohalnu prednost socijalističkoga samoupravljanja,⁹ nije je bilo moguće ideološki diskreditirati. Kako je jugoslavenski nuklearni program sve više zapadao u vlastita protuslovlja, novi oblici javnoga političkoga djelovanja barem na prvi pogled nisu ugrožavali institucije sistema, nego su mu čak nudile, kao što su to dokazivala istraživanja javnoga mnijenja o odnosu stanovnika Slovenije spram novih društvenih pokreta sredinom osamdesetih godina, novi izvor legitimacije. Također, zato što je liberalni dio republičkoga vodstva reflek-

6 Tezu da je za razumijevanje političkih implikacija tzv. novih društvenih pokreta potrebno analizirati modernizacijski potencijal diskursa koji su nastajali na mjestu koje su u diskursivnoj realnosti socijalističkog samoupravljanja osamdesetih godina zauzimali novi društveni pokreti, i da tako utjecaj ekološkoga pokreta u prvom redu treba tražiti u oblicima modernizacije političkog diskursa, pokušao sam postaviti zajedno s kolegom Lukšičem u prilogu Slovenskim politološkim danima 1992 (Klemenc/Lukšič), ali u teorijski vrlo nerazrađenom obliku.

7 Premda je u ekološkim i antinuklearnim diskursima osamdesetih godina moguće naći čak i rječnik i retoričke figure antibirokratske revolucije, ipak su svi bez obzira na političke implikacije svoje racionalnosti, pretpostavljali apstraktnu javnost kao oblik mogućnosti legitimacije svojih sadržajnih zahtjeva i jedino su se preko te forme obraćali sistemskim institucijama reprezentativne javnosti. Premda strogo sociološki gledano u nekadašnjoj Jugoslaviji nisu postojali niti socijalni niti politički uvjeti za nove društvene pokrete, kako ih je oblikovala politička i socijalna misao postmodernoga postindustrijskog Zapada, ipak su kao diskurzivna realnost novi društveni pokreti barem u Sloveniji performativno pridonosili oblikovanju upravo onih institucionalnih i socijalnih promjena koje ih zapravo tek omogućavaju.

8 Više o tome Brand. Termin »industrijalizam« postao je u specifičnoj upotrebi govornika novih društvenih pokreta u nas najprije metafora za »realni socijalizam«, potom metafora metafore, kasnije pak sinonim za »socijalizam«.

9 Teza kako je izvorno socijalnoznanstveni termin »novi društveni pokreti« instrumentaliziran u političko sredstvo ideoloških borbi među frakcijama SK, a kasnije i kao sredstvo ideološke borbe među nacionalnim partijskim forumima na razini federacije, opširnije je razvijena u: Klemenc i Lukšič (1992).

tirao negativna iskustva iz razdoblja izgradnje NEK i povezanost intenzivne energetike s razvojno neperspektivnom teškom industrijom, a protunuklearna stajališta dospjela u programe nekih društvenopolitičkih organizacija i, napokon, jer se dogodio Černobil, Slovenija je kao politički pojam demokratizacije u Jugoslaviji počela ugrađivati protunuklearna stajališta u svoju novu osobnu iskaznicu.

Na temelju vjere u napredak znanosti kao *telos* povijesti, elitama na vlasti je početkom sedamdesetih godina uspjelo simbolizirati nuklearnu energiju kao energetske osnovu novoga, višeg stupnja socijalizma, koji će zbog sustavnog iskorištavanja znanstvenih i tehničkih dometa i umnog planiranja ukinuti prirodna ograničenja razvoja, omogućiti da se preskoči razvojni zaostatak za razvijenim industrijskim državama i integrirati nas s njihovim razvojnim centrima, izgraditi samoposluživanja u svakom selu i pobrinuti se za tako jeftinu električnu struju da se neće više isplatiti ugrađivanje brojila u stanove, a Sloveniji će ponuditi energetske samodostatnost koja će joj, usprkos Beogradu, omogućiti da postane balkanska Švicarska. Na koncu osamdesetih godina nuklearna je energija zadobila oblik čarobnjakovog šegrta, Potemkinovog sela i balkanske političke krčme. Uz to je spomenuti konflikt u potpunosti uzdrmao vjeru u ontološki status znanosti i na njemu utemeljenu, znanstvenom aumom opremljenu reprezentativnu javnost. Povijest je pak razriješio telosa i otvorio je kontingentnosti. Protunuklearno raspoloženje Slovenaca bilo je označeno univerzalističkom sviješću o odgovornosti za suživot na jedinom planetu koji imamo. U političkom je jeziku simbolički padalo zajedno s otvaranjem spram Europe, koja u regionalizmu i ekološkoj odgovornosti traži svoj novi identitet.

U procesu nastajanja pravne, demokratske i nacionalne države simbolična se slika nuklearne energije opet izmijenila. S jedne je strane stigmatizirana kao nasljeđe komunističke megalomanije, realsocijalističkog gospodarskog mentaliteta i sumnjivih sprega između znanosti, politike i gospodarstva («nuklearni lobby»), koje kao takvo zaslužuje potpunu reviziju i dodatni nadzor. Na drugoj strani, elektrana se uspjela osloboditi svojih «balkanskih» konotacija¹⁰ i u svijesti Slovenaca postala je «naš» objekt koji nam bez obzira na pravno vlasništvo pripada na upravljanje jer stoji na našoj zemlji, osigurava našu elektroenergetsku stabilnost i nezavisnost, a posredno i naša radna mjesta, pri čemu je ono što ugrožava postavljeno kao izvanjsko, pa bila to »jugookupatorska vojska« (koja sa svojim diverzantima i pilotima prijete našoj elektrani) ili Hrvatska odnosno njezino vodstvo, koje u dovoljnoj mjeri ne poštuje činjenicu da elektrana stoji na slovenskom teritoriju, nije spremno skladištiti radioaktivne otpatke, ne plaća električnu struju (odnosno ne plaća je po pravoj cijeni ili u pravoj konvertibilnoj valuti) itd. Čak i nekada očekivana susjedska pomoć u ime protunuklearne solidarnosti u tvrdoj je konkretnosti austrijskih ponuda za izgradnju lanca hidroelektrana izgubila nedužnost obećane Europe.

Promjena ravnine simboličke percepcije nuklearne elektrane, od zastrašujućeg simptoma društvenog razvoja do, iako upitnoga, a opet prestižnoga objekta od nacionalnog značaja nema svojih osnova u (izpsihologiziranom) usponu slovenskog nacionalizma. Odgovara joj zapravo promjena političkih arena¹¹ koje obrađuju nuklearnu energiju i globalna promjena političkog okoliša. U trenutku oblikovanja jugoslaven-skog nuklearnog programa, barem u Sloveniji, arena je nuklearne politike u velikoj mjeri unutar sebe odlučivala i o energetske i o istraživačkoj i razvojno-tehnološkoj

10 Ranković — UDBA — JNA — atomska bomba — radioaktivni otpad s »juga« — otudeni savezni politički i znanstveni forume — »heavy metal« socijalizam — tehnokratski unitarizam itd. semantičke su osovine antinuklearnog rječnika u slovenskom dnevnom tisku osamdesetih godina.

11 Lucidnu analitičku raščlambu pojma »političke arene« nudi nam Kitschelt, 1980, prvo poglavlje.

politici, jer su u nju bili uključeni stupovi znanosti, bankarstva, gospodarskih udruženja, državne uprave i državno-partijskog aparata. Otvaranjem institucija sistema novim neformalnim akterima, zainteresiranim prije svega za energetske ekonomizaciju i ekologizaciju, oblikovala se *ad hoc* paralelna arena energetske politike, u kojoj su oni koji su predstavljali odnosno »bili« javnost¹² (a bili su javnost upravo zato što su se suprotstavljali državi odnosno njezinoj nuklearnoj energetskej politici) već po samoj toj poziciji imali veću legitimacijsku moć od onih koji su zagovarali nuklearnu opciju. Kako se politika zagovaranja nuklearne energije mogla legitimirati prije svega kao jugoslavenska politika, njezina je arena izgubila potporu glavnoga stupa – republičkog partijskog vrha – i time prestala biti središnje mjesto oblikovanja velikog dijela energetske i razvojno-tehnološke politike. Usprkos premoći svojih stručnih potencijala i upravo radi te premoći na SZDLJ–evskim konferencijama (konferencijama socijalističkog saveza radnog naroda), koje su postale protojezgra parlamentarizma i arene legitimacije materijalnih politika, zagovornici su nuklearne energije izgubili legitimacijsku bitku. Prisjetimo se da su upravo slovenski delegati u jugoslavenskoj skupštini predlagali prihvaćanje zakona o moratoriju na izgradnju nuklearnih objekata u Jugoslaviji.

Nuklearna energija je za klasične masovne političke stranke nespecifično pitanje jer se ne preklapa sa konfiguracijom socijalne raslojenosti, na temelju koje te stranke pokušavaju oblikovati svoje programe i obuhvatiti klasno specifične segmente biračkoga tijela. Za suvremene stranke je također značajno da izbjegavaju kompleksne strukturno–ekonomske i socijalne probleme.¹³ Ti problemi po svojoj prirodi ostaju neprivaćni za specifično stranačko generiranje i agregiranje interesa, koje favorizira simbolično mandatiranje pojednostavljenog »ili–ili« odlučivanja, kojim stranke pokušavaju pridobiti lojalnost glasača i preko kojih se glasači prepoznaju kao pripadnici stranačkog kolektiva.

Kritika nuklearne politike koja se razvila još u njedrima SZDLJ–evskih (socijalističkog saveza) i ZSMS–ovskih (omladinske organizacije) foruma, nastankom Zelenih Slovenije suoblikovala je stranački parlamentarni oblik političke vlasti u Sloveniji i osamostaljivanje te vlasti iz okvira jugoslavenske federacije, te se samoomeđila u obliku parlamentarne političke stranke s odgovornošću koalicijskog vladinog partnera. Suprotstavljanje politici nuklearne energije je kao izvorni mit sadržajno konstituiralo stranku. Njezinim stupanjem u koaliciju DEMOS, koja je u travnju 1990. pobijedila na izborima, zahtjev za zatvaranjem nuklearne elektrane do godine 1995. (u predizbornoj kampanji Zeleni su čak zahtijevali zatvaranje do 1992) postao je i formalno dio vladinog programa. Ipak, Zelenima Slovenije nije pošlo za rukom ni oblikovati politička savezništva glede prijevremenog zatvaranja nuklearne elektrane niti im je uspjelo pravovremeno, prije nego što su unutarnja neslaganja u stranci erodirala njezinu političku moć i pregovaračku sposobnost, preformulirati vlastite zahtjeve u – za ostale stranke prihvatljiviji – zahtjev za referendumskim oblikom odlučivanja o daljoj sudbini NEK, koji bi im i pri nepovoljnom ishodu referenduma osiguravao očuvanje identiteta.

Nemoć stranke da se sredstvima političke vlasti suprotstavi političkoj uporabi društvene moći kojom raspolažu velika interesna i gospodarska udruženja, odnosno

12 A bili su javnost upravo zato jer su se suprotstavljali institucijama reprezentativne javnosti državne nuklearne politike. Tako su čak i tzv. predstavnici ekološki svjesne javnosti mogli reprezentirati javnost samo preko privida reprezentacije.

13 Offe, 1985.

njihove formalne i neformalne predstavničke strukture, rezultirala je mehaničkim ponavljanjem oblika i pristupa politizaciji nuklearne energije iz »herojskoga« predstranačkoga razdoblja protunuklearnog pokreta. Ritualno »slavljenje« obljetnica Černobila – ljetovanje »černobilske djece«, posjet V. Černousenka itd. – ukazuju na to da se očite poteškoće u radu stranke (jer kompleksnost i dugotrajnost stručno imanentnoga osporavanja sigurnosti NEK zasada transcendiraju vremensko bilo stranačkoga političkog života) pokušavaju kompenzirati reaktiviranjem meta–razine kritike nuklearne sigurnosti, na kojoj je dostatno pozvati se, naprimjer, na neke nuklearne katastrofe kao dokaz za opasnost koja prijete od svakog nuklearnog objekta.

S obzirom na dinamiku konflikta oko nuklearne energije u posljednjem desetljeću u nas, u kontekstu paradigmatičkih društvenih i sistemskih političkih promjena, i s obzirom na konstelaciju sadašnjih odnosa političke moći možemo zaključiti da će se prijedlog protunuklearnog pokreta, koji se politički artikulirao u zahtjevu Zelenih Slovenije za prijevremenim zatvaranjem NEK ili razriješiti u političkom obliku referenduma ili politikom neodlučivanja kao načina odlučivanja.

Referendumski oblik ne bi bio posljedica političke moći Zelenih Slovenije da ostvarivanjem svoje volje definiraju političku realnost. On bi prije svega bio »prisilni rezultat« strukturnih protuslovlja parlamentarnoga odlučivanja o »materijalnim« strukturnim i infrastrukturnim politikama i znak da se nakon raspada samoupravnog korporativizma¹⁴ još nisu oblikovali oslonci i pravila igara novih korporativnih politika, niti ostvarile civilnodruštvene inicijative novih društvenih pokreta za participacijom u novonastajućim arenama tih politika.^{15, 16}

Prilikom da politički iznude referendumski oblik odlučivanja o sudbini NEK u jednoj međuetapi velikog događaja nacionalnog osamostaljenja, Zeleni Slovenije nisu uspjeli iskoristiti. Sve dok ne budu uspostavljena osnovna pravila političke igre i ostvarena mogućnost njihovog sankcioniranja, sve dok se koalicije na vlasti ne budu temeljile na pozitivnim programima materijalnih politika, vjerojatno će i glede energetske politike, skladištenja nuklearnog otpada (NSRAO) i posebno glede prijevremenoga zatvaranja NEK prevladavati politika neodlučivanja kao načina odlučivanja.

LITERATURA:

- Bjoerkund, T. (1982). A Demand for Referenda – When Does It Arise and When Does It Succeed?. *Scandinavian political studies*, V(3).
- Brand, K. W. (1987). Propitivanje paradigme industrijskog razvitka u novim društvenim pokretima. U: *Obnova utopijskih energija*. Beograd.
- Buttler, D., Ranney, A. /ur./ (1978). *Referendums – A Comparative Study of Practice and Theory*. Washington D. L.: Institut of Public Policy Research.
- Cerar, M. (1990). Jugoslovanski strankarski pluralizam. *Časopis za kritiko znanosti*, 18(127).

14 Butler i Ranney (1982) tretiraju referendum ili kao »lightening rod« ili kao »mediation device« pomoću kojeg političke elite pokušavaju kanalizirati pitanja koja politika kao tehnologija ne uspijeva kanalizirati u obliku koji bi bio bezopasan za postojeće forme odlučivanja.

15 Na ovome bih mjestu upozorio na pregnantnu tezu kolege dr. Igora Lukšiča da je hegemonija korporativističkih uzoraka politike konstanta slovenskog političkog prostora sve od njegovih početaka.

16 Na pitanje tko su danas akteri u arenama materijalnih politika, kakvi su institucionalni odnosi među njima u trenutku nove nepreglednosti nedovršenih ustavno–pravnih promjena, koegzistencije starih organizacijskih oblika i neformalnih oblika pritiska s novom upravno administrativnom racionalnošću i u uvjetima političke marginalizacije značenja tog političkog segmenta, danas nije moguće dati odgovor koji bi nudio i empirijsku verifikaciju. Općenito možemo reći samo to da je cjelokupno područje energetske politike postalo opet isključivom domenom »neposredno uključenih«.

- DEMOS (1990). **Volilni program 1990**. Ljubljana.
- Dokumenti XII. kongresa ZSMS (1986). Ljubljana: RK ZSMS.
- Energija za Slovenijo, možnosti za razvoj (1991). Ljubljana: Republiški sekretariat za energetiko.
- Fink-Hafner, D. (1990). **Nova družbena gibanja – Subjekt politične....** Doktorska disertacija, FSPN. Ljubljana.
- Gradivo sekcije za energetiko pri MC CK ZKS (1979). Ljubljana: MC CK ZKS.
- Jopke, C. (1992). Models of Statehood in the German Nuclear Energy Debate. *Comparative Political Studies*, 25(2):251–280.
- Habermas, J. (1989). **Strukturne spremembe javnosti**. Ljubljana: ŠKUC in Filozofska fakulteta.
- Kardelj, E. (1980). **Smeri razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja**. Ljubljana: Komunist.
- Kaučič, I. (1992). Referendum in ljudska pobuda v novi slovenski ustavi. *Teorija in praksa*, XXIX(1–2).
- Kitschelt, H. (1980). **Kernenenergiepolitik**. Frankfurt/New York: Campus Verlag.
- Kitschelt, H. (1983). **Politik und Energie: Energie-Technologiepolitiken in d. USA, d. Bundesrepublik Deutschland, Frankreich u. Schweden**. Frankfurt/New York: Campus Verlag.
- Kitschelt, H. (1984). **Der Ökologische Diskurs: e. Analyse von Gesellschaftskonzeptionen in d. Energiedebatte**. Frankfurt/New York: Campus Verlag.
- Klemenc, A. (1990). Politika jedrske energije. *Časopis za kritiko znanosti*, XVIII(127):39–48; XVIII(129–130):145–173.
- Klemenc, A. (1992). Nelagodje zelene politike. U: *Ekološko gibanje, politika, morala* (str. 5–11). Ljubljana: ŠOU.
- Klemenc, A. i Lukšič, A. (1992). Parlamentarizacija političnega pluralizma in pluralizacija političnih aren korporativnih politik. U: *Nastajanje slovenske državnosti* (str. 359–380). Ljubljana: Slovensko politološko društvo.
- Kok, F. (1992). **Politik der Elektrizitaetwirtschaft in Österreich**. Baden Baden: Nomos Verlagsgesellschaft.
- Lukšič, I. (1992). Preoblečeni korporativizam na Slovenskem. *Časopis za kritiko znanosti*, XX(148–149):47–57.
- Mastnak, T. (1987). Spremna beseda. U: *Offe, C., Nova družbena gibanja*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Offe, C. (1985). **Družbena moč in politična oblast**. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Offe, C. (1987). **Nova družbena gibanja**. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Offe, C. (1990). Modernost, utopija in racionalizacija. Utopija ničelne opcije modernosti in modernizacije kot normativno politični kriterij. *Časopis za kritiko znanosti*, XVII(127).
- Oštrič, Z. (1992). Ekološki pokret v Jugoslaviji. Građa za proučavanje razdoblja 1971–1991. *Socijalna ekologija*, 1(1):83–104.
- Plut, D. (1987). **Slovenija – zelena dežela ali pustinja**. Ljubljana: KRT.
- Prispevki ekologiji (1987). Ljubljana: Elektroinštitut »Milan Vidmar«.
- Programske usmeritve Izvršnega sveta Skupščine republike Slovenije z dne 26. 6. 1990. (1990). IS SR.
- Raziskava možnosti razvoja energetike SR Slovenije do leta 2020 (1986). Sažetak. Ljubljana: Elektroinštitut »Milan Vidmar«.
- Schaller, C. (1987). **Die Österreichische Kernenergiekontroverse**. Doktorska disertacija. Salzburg.
- Volilni program Zelenih Slovenije** (1990). Ljubljana.
- Zaključni dokument konference »Ekologija, energija, varčevanje«** (1987). Ljubljana: RK SZDL.
- Zakon o referendumu za zaprtje jedrske elektrane Krško do leta 1995** (1992). Predlog. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije.
- Zakošek, N. (1987). Politički proces odlučivanja u jugoslovenskom društvu (idejni nacrt istraživanja energetske politike in nuklearne energije). *Politička misao*, XXIV(3).

PATTERNS OF FORMING NUCLEAR POWER POLICY AND ANTI-NUCLEAR MOVEMENT IN SLOVENIA

Andrej Klemenc

Student Organisation of the Ljubljana University, Ljubljana

Summary

The text is considering the origins and basic features of nuclear policy of ex-Yugoslavia and the fate of nuclear program in the independent Slovenia from the politological viewpoint. The role of central actors in the creation of the power policy as well as the forms of legitimation of their activities are commented on. The transformation of the previous actors and the appearance of new actors (anti-nuclear movement) and their legitimation strategies are particularly analysed. The changes of the symbolic perception of nuclear power in the transformed political arena are considered, with particular commenting on situation around nuclear power plant "Krško".

Key words: anti-nuclear movement, nuclear policy, nuclear power, nuclear power plant "Krško"

DIE MUSTER DER GESTALTUNG DER NUKLEAREN POLITIK UND DER ANTINUKLEAREN BEWEGUNG IN SLOWENIEN

Andrej Klemenc

Studentorganisation der Universität in Ljubljana, Ljubljana

Zusammenfassung

In dem Text werden aus politologischer Perspektive das Entstehen und die grundlegenden Eigenschaften der nuklearen Politik an ehemaligen Jugoslawien dargelegt sowie das Schicksal des nuklearen Programmes im unabhängigen Slowenien. Es wird die Rolle der zentralen Teilnehmer im Schaffen der energetischen Politik erläutert sowie die Formen der Legitimierung ihres Handelns. Es werden besonders die Wirkung der transformierten und die Erscheinung neuer Teilnehmer (die antinukleare Bewegung) sowie ihre Legitimierungsstrategien betrachtet. Es wird ebenfalls die Änderung der symbolischen Perzeption der Atomenergie in der transformierten politischen Arena dargelegt, wobei besonders die Situation um das Atomkraftwerk "Krško" erläutert wird.

Grundausrücke: antinukleare Bewegung, Atomenergie, Atomkraftwerk "Krško", nukleare Politik